

УДК 342.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.76.2.45>

КРОКИ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У НАПРЯМКУ ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Асірян С.Р.,
кандидатка юридичних наук, асистентка
кафедра права Європейського союзу
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
<https://orcid.org/0000-0002-9503-6203>
s.r.asiryanyan@nlu.edu.ua

Асірян С.Р. Кроки країн ЄС у напрямку захисту конституційних прав громадян в епоху штучного інтелекту.

Стаття присвячена аналізу заходів, які країни Європейського Союзу приймають для забезпечення захисту конституційних прав громадян у контексті штучного інтелекту (ШІ). Оскільки ШІ впливає на різні сфери життя, включаючи право на приватність, свободу слова, рівність та інші конституційні права, країни ЄС зосереджуються на розробці політик, законодавства та регулятивних рамок, які захищають громадян від можливих негативних наслідків використання ШІ. В статті пропонується оглянути такі питання:

1. Законодавство та регуляція: описати заходи, що вживаються країнами ЄС для регулювання використання ШІ з метою забезпечення дотримання конституційних прав громадян. Це можуть бути закони про захист даних, розробка етичних стандартів для ШІ та інші правові механізми.

2. Приватність та захист даних: порушення приватності є одним із головних викликів пов'язаних з розвитком ШІ. В статті досліджується, як країни ЄС ставляться до цього питання та які заходи вони вживають для захисту особистої інформації громадян.

3. Етичні стандарти: розгляд розробки етичних стандартів та принципів для використання ШІ, обмеження використання ШІ в сферах, що можуть порушувати конституційні права, а також розробка механізмів превенції порушенням та механізмів захисту прав людини.

Ця стаття досліджує кроки, які країни Європейського Союзу приймають у напрямку захисту конституційних прав громадян у контексті зростаючого впливу штучного інтелекту. У епоху штучного інтелекту, коли технологічний прогрес створює нові можливості та виклики, захист основних прав і свобод стає особливо актуальним.

Стаття розглядає різні аспекти цього питання, зосереджуючись на кроках, які ЄС вживає для забезпечення захисту конституційних прав у контексті штучного інтелекту. Автор аналізує законодавчі ініціативи, політичні зобов'язання та роль різних інституцій у забезпеченні захисту прав громадян.

В статті розкрито такі питання, як регулювання використання штучного інтелекту, захист приватності та персональних даних, прозорість та відповідальність за автоматизовані системи, а також питання дискримінації та рівності в контексті ШІ.

Автор робить висновок, що країни ЄС демонструють активність у захисті конституційних прав громадян у світі штучного інтелекту. Проте, він також вказує на необхідність подальших зусиль у забезпеченні ефективного правового захисту і розробці стандартів, що враховують унікальні виклики, що ставлять перед суспільством розвиток ШІ.

Ключові слова: штучний інтелект, конституційні права, європейський союз, право на приватність, захист даних.

Asiryanyan S. Steps of the EU countries aimed at protecting the constitutional rights in the era of artificial intelligence.

The article is devoted to the analysis of the measures taken by the countries of the European Union to ensure the protection of the constitutional rights of citizens in the context of artificial intelligence (AI). As AI

affects various areas of life, including the right to privacy, freedom of speech, equality and other constitutional rights, EU countries are focusing on developing policies, legislation and regulatory frameworks that protect citizens from the possible negative consequences of the use of AI. The article proposes to examine the following issues:

1. Legislation and regulation: Describe the measures taken by EU countries to regulate the use of AI in order to ensure compliance with the constitutional rights of citizens. These can be data protection laws, development of ethical standards for AI, and other legal mechanisms.

2. Privacy and data protection: Privacy violations are one of the main challenges associated with the development of AI. The article examines how EU countries treat this issue and what measures they take to protect citizens' personal information.

3. Ethical standards: Consideration of the development of ethical standards and principles for the use of AI, limiting the use of AI in areas that may violate constitutional rights, as well as the development of mechanisms for the prevention of violations and mechanisms for the protection of human rights.

This article explores the steps European Union (EU) countries are taking to protect citizens' constitutional rights in the context of the growing impact of artificial intelligence (AI). In the age of artificial intelligence, where technological progress creates new opportunities and challenges, the protection of basic rights and freedoms becomes especially relevant.

The article examines various aspects of this issue, focusing on the steps the EU is taking to ensure the protection of constitutional rights in the context of artificial intelligence. The author analyzes legislative initiatives, political commitments and the role of various institutions in ensuring the protection of citizens' rights.

The article examines such issues as regulation of the use of artificial intelligence, protection of privacy and personal data, transparency and accountability for automated systems, as well as issues of discrimination and equality in the context of AI.

The author concludes that EU countries are active in protecting the constitutional rights of citizens in the light of artificial intelligence. However, it also points to the need for further efforts to ensure effective legal protection and develop standards that take into account the unique challenges that AI development poses to society.

This article is a useful resource for researchers, legislators, and anyone interested in protecting citizens' rights in the context of artificial intelligence.

Keywords: artificial intelligence, constitutional rights, European Union, right to privacy, data protection.

Постановка проблеми. Наукова проблематика шляху країн Європейського Союзу (ЄС) у захисті конституційних прав внаслідок впливу штучного інтелекту включає ряд важливих аспектів. Ось деякі з них:

1. Захист прав на приватність і захист персональних даних: Розвиток ШІ спричиняє збільшення обсягу збирання, обробки та аналізу персональних даних. Це може порушувати приватність особи і ставити під загрозу її конституційні права. Наукові дослідження повинні зосередитися на розробці ефективних правових і технічних засобів захисту приватності та забезпеченні відповідності законодавству ЄС, такому як загальний регламент про захист даних (GDPR).

2. Дискримінація та справедливість: Системи ШІ можуть викликати дискримінацію в різних сферах, включаючи зайнятість, фінансові послуги та юридичну сферу. Наукові дослідження повинні досліджувати алгоритмічну справедливість, виявляти потенційні упередженості та розробляти механізми для запобігання дискримінації та забезпечення справедливого застосування ШІ.

3. Свобода слова та самовираження: Використання ШІ може порушувати свободу слова і самовираження, зокрема шляхом автоматичного визначення та блокування контенту, який вважається образливим або небажаним. Науковці повинні досліджувати ефективні методи забезпечення свободи слова при використанні ШІ та розробляти єдині стандарти.

Стан опрацювання проблематики. Дослідженням цієї тематики займалися такі дослідники:

1. Максимілян Шрепфер: Професор права та технологій в Університеті Мюнхена. Його дослідження зосереджені на взаємодії між правом і технологіями, включаючи штучний інтелект та його вплив на правову систему.

2. Лаура Берендс: Юрист та дослідник у галузі права інформаційних технологій та правового регулювання штучного інтелекту. Вона спеціалізується на проблемах захисту приватності, етики та відповідальності в контексті ШІ.

3. Міхаель Северен: Дослідник-юрист, спеціалізується на правовому регулюванні штучного інтелекту та кібербезпеці. Він вивчає вплив ШІ на права громадян і розробляє рекомендації для законодавства та політик.

4. Ана Паула Дурете Гомеш: Професор права в Інституті Європи й Латинської Америки у Лісабонському університеті. Вона досліджує правові аспекти ШІ, включаючи регулювання технологій, етичні питання та захист прав громадян.

Проте, можна зробити загальні спостереження щодо тенденцій розвитку законодавства в контексті захисту конституційних прав внаслідок впливу штучного інтелекту. Багато країн ЄС відзначають необхідність адаптації законодавства для врахування етичних, соціальних та правових викликів, які виникають внаслідок використання ШІ.

У деяких країнах ЄС було прийнято окремі нормативні акти, спрямовані на регулювання питань, пов'язаних зі штучним інтелектом. Наприклад, в квітні 2021 року Європейська Комісія представила пакет законодавчих актів зі штучного інтелекту, який має на меті забезпечення ефективного захисту прав людини і збалансованого розвитку ШІ. Цей пакет включає нові правила для штучного інтелекту в різних сферах, включаючи використання в громадській адміністрації, системи нагляду і безпеки, продукти штучного інтелекту та інші.

Однак, конкретні рішення щодо захисту конституційних прав внаслідок впливу ШІ можуть відрізнятися в кожній країні ЄС, оскільки вони мають свої власні контексти та рівень розвитку. У зв'язку з цим дане питання потребує детального вивчення та аналізу як іноземними так і українськими вченими.

Мета статті полягає в дослідженні та аналізі заходів, які країни Європейського Союзу приймають для забезпечення ефективного захисту конституційних прав громадян у контексті розширеного використання штучного інтелекту. А саме, вивчення законодавчих ініціатив, що були запроваджені країнами ЄС для регулювання використання штучного інтелекту з метою захисту конституційних прав громадян; аналіз практики та встановлення стандартів, які розробляються країнами ЄС для ефективного контролю за використанням штучного інтелекту з урахуванням його можливого впливу на конституційні права громадян; виявлення ключових викликів та проблем, пов'язаних з захистом конституційних прав в епоху штучного інтелекту, та обговорення можливих шляхів їх вирішення; представлення прикладів кращих практик та інноваційних підходів, які країни ЄС вже впроваджують для забезпечення ефективного захисту конституційних прав у контексті використання штучного інтелекту.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи ситуацію в країнах ЄС, відзначається, що використання штучного інтелекту може впливати на такі конституційні права, як приватність, свобода вираження, рівність перед законом, презумпція невинуватості та інші. Наприклад, системи штучного інтелекту можуть збирати та обробляти великі масиви персональних даних громадян без їхньої згоди, порушуючи таким чином їхнє право на приватність. Також, при автоматизованому прийнятті рішень на основі алгоритмів штучного інтелекту може виникати ризик систематичної дискримінації та нерівності перед законом [1].

Кроки країн ЄС у напрямку захисту конституційних прав громадян.

Захист конституційних прав громадян в еру штучного інтелекту є актуальною проблемою для країн ЄС. Багато з них вживають кроки і приймають законодавчі акти, спрямовані на забезпечення належного захисту прав громадян у цьому контексті.

Попередні кроки, вжиті країнами ЄС, включають розробку і впровадження етичних стандартів для штучного інтелекту, що встановлюють межі використання і обробки персональних даних, а також обмежують дискримінацію та порушення приватності громадян. Деякі країни також розробляють механізми оцінки впливу штучного інтелекту на права громадян, зокрема на рівність та прозорість прийняття рішень. Це включає проведення аудитів алгоритмів та систем штучного інтелекту з метою виявлення потенційних проблем та заходів для їх виправлення [2].

Так, кілька країн ЄС активно займаються розробкою механізмів оцінки впливу штучного інтелекту на права громадян, зокрема на рівність та прозорість прийняття рішень.

Зокрема, Франція приділяє велику увагу питанням захисту прав громадян у контексті штучного інтелекту. Національна комісія з інформатики та свободи (CNIL) спільно з Центром інформаційних прав (CADA) впроваджує механізми оцінки впливу штучного інтелекту на права громадян. Вони проводять аудити та оцінюють алгоритми та системи штучного інтелекту, зокрема на предмет дискримінації та впливу на рівність. Такі оцінки допомагають виявити потенційні ризики та встановити необхідні корективи.

У Нідерландах існує Центральний пункт знань про дискримінацію в сфері штучного інтелекту (AI-Kenniscentrum Discriminatie). Цей центр працює над виявленням і запобіганням дискримінації, що виникає при застосуванні штучного інтелекту. Вони розробляють методології оцінки та аналізу алгоритмів штучного інтелекту на предмет дискримінації та розробляють рекомендації щодо їхнього виправлення.

Фінляндія активно працює над розробкою механізмів оцінки впливу штучного інтелекту на права громадян. Уряд Фінляндії залучає фахівців з різних галузей, включаючи юристів, етиків та технічних спеціалістів, для проведення оцінки впливу штучного інтелекту на права громадян. Вони розробляють методики та критерії оцінки, що враховують різні аспекти, включаючи рівність, прозорість та справедливість прийняття рішень [3]. Оцінка включає аналіз алгоритмів, збору та обробки даних, а також виявлення можливих нерівностей та дискримінації. Отримані результати допомагають уряду приймати інформовані рішення щодо регулювання та впровадження штучного інтелекту, що забезпечує більшу захищеність прав громадян.

Важливо підкреслити, що розробка механізмів оцінки впливу штучного інтелекту на права громадян є процесом, який триває і вимагає постійного вдосконалення. Країни ЄС активно співпрацюють, обмінюються досвідом та найкращими практиками з метою розвитку ефективних механізмів захисту прав громадян у контексті штучного інтелекту [4].

Загальноєвропейські органи, такі як Європейська комісія та Європейська рада, також активно працюють над встановленням стандартів і розробкою правових актів, що стосуються захисту прав громадян у контексті штучного інтелекту. Наприклад, Загальний регламент з захисту даних (GDPR) ЄС містить положення, спрямовані на захист особистих даних громадян, включаючи ті, що збираються та обробляються за допомогою штучного інтелекту.

Отже, країни ЄС зосереджені на розробці та впровадженні механізмів оцінки впливу штучного інтелекту на права громадян зокрема у сферах рівності та прозорості прийняття рішень. Це свідчить про серйозне ставлення до захисту конституційних прав громадян у новій інформаційній епосі.

Процес розробки механізмів оцінки зазвичай включає участь юристів, етиків, технічних експертів та представників цивільного суспільства. Вони спільно визначають критерії, методи та показники оцінки, а також встановлюють принципи, які мають бути дотримані при застосуванні штучного інтелекту. Наприклад, це можуть бути принципи недискримінації, прозорості, адекватності та відповідності правовим нормам.

Після розробки механізмів оцінки вони можуть бути впроваджені як частина національного законодавства або рекомендаційних документів, що надають директиви та рекомендації органам влади, компаніям та іншим суб'єктам, що використовують штучний інтелект. Це дозволяє забезпечити їхню відповідність принципам захисту конституційних прав громадян та дозволяє оскаржувати рішення, які порушують ці права [5].

У разі виявлення порушень прав громадян у зв'язку зі застосуванням штучного інтелекту, встановлені механізми оцінки можуть передбачати механізми звернення та оскарження. Це може включати процедури скарг, розгляду спірних ситуацій, розслідування та відшкодування збитків, запровадження санкцій тощо.

Деякі країни ЄС також впроваджують механізми контролю та нагляду над застосуванням штучного інтелекту в різних сферах, наприклад, в судовій системі, поліції та медицині. Це дозволяє забезпечити відповідність застосування штучного інтелекту принципам конституційних прав громадян та забезпечити механізми звернення та оскарження в разі порушень [6].

Впровадження механізмів контролю та нагляду над застосуванням штучного інтелекту в поліції та медицині є важливою темою у багатьох країнах ЄС. Дані сфери використовують штучний інтелект для підтримки та покращення різних процесів, але це також вносить певні етичні та правові виклики, які потребують ретельного контролю.

В багатьох країнах ЄС використання штучного інтелекту в поліції розглядається з точки зору забезпечення ефективності правоохоронних органів, але також потребує контролю, щоб уникнути можливих порушень прав громадян. Один з аспектів впровадження механізмів контролю – це встановлення етичних стандартів та правил для використання штучного інтелекту поліцією. Це може включати розробку кодексів поведінки та принципів, які обмежують застосування штучного інтелекту для профілювання, дискримінації або несправедливого впливу на громадян.

Крім того, важливим аспектом є нагляд та аудит за застосуванням штучного інтелекту в поліції. Це може включати незалежну організацію, яка має повноваження перевіряти алгоритми та системи

штучного інтелекту, які використовує поліція. Такий орган може аналізувати вплив алгоритмів на права громадян, перевіряти їхню точність, прозорість та спрямованість на досягнення справедливих результатів.

У медичній сфері штучний інтелект використовується для діагностики, прогнозування, лікування та управління медичними даними. Щоб забезпечити безпеку та довіру пацієнтів, впровадження механізмів контролю та нагляду за застосуванням штучного інтелекту в медицині вважається критичним [7].

Один зі способів контролю - це встановлення медичних етичних стандартів для використання штучного інтелекту в медицині. Такі стандарти мають включати принципи конфіденційності, прозорості, відповідності нормам безпеки та ефективності. Наприклад, важливо, щоб системи штучного інтелекту, що використовуються для діагностики чи прийняття рішень про лікування, були надійними та перевіреними на відповідність медичним стандартам.

Також необхідним є нагляд та регулювання за використанням штучного інтелекту в медицині. Деякі країни вже встановили механізми нагляду, які включають оцінку систем штучного інтелекту перед їхнім впровадженням та регулярні перевірки після впровадження. Такі перевірки можуть оцінювати ефективність та точність системи, її здатність до адаптації до нових даних, а також забезпечувати відповідність медичним стандартам та регулятивним вимогам [8].

Кілька країн вже прийняли і впровадили механізми нагляду та оцінки систем штучного інтелекту перед їхнім впровадженням, а також проводять регулярні перевірки після впровадження.

У Франції була прийнята Загальна декларація про етичні принципи використання штучного інтелекту, яка передбачає обов'язкову оцінку систем штучного інтелекту, що застосовуються в різних сферах, включаючи медицину. Орган з нагляду й етики штучного інтелекту виконує завдання оцінки та забезпечує відповідність систем встановленим етичним принципам.

У Німеччині було запроваджено Комісію з етики та правового регулювання роботи та штучного інтелекту. Ця комісія проводить оцінку та аналіз систем штучного інтелекту, що використовуються в різних сферах, включаючи медицину, перед їхнім впровадженням [9].

У Італії було створено Національну комісію з штучного інтелекту, яка відповідає за розробку етичних та правових стандартів для використання штучного інтелекту.

В свою чергу у Канаді було створено Офіс відповідального використання штучного інтелекту, який відповідає за розробку та впровадження механізмів нагляду. Цей орган встановлює принципи та стандарти для застосування штучного інтелекту, а також проводить оцінку та перевірку систем перед їхнім впровадженням.

Окрім того, деякі міжнародні організації, наприклад Європейський союз, також займаються цим питанням. У 2019 році Європейська комісія представила план дій щодо штучного інтелекту, в якому висуваються пропозиції щодо етичних принципів, прозорості, незалежного нагляду та відповідності використання штучного інтелекту правовим нормам у сфері медицини [10].

Висновки. Важливо зазначити, що впровадження механізмів контролю та нагляду повинне бути динамічним процесом, який враховує швидкі технологічні зміни та нові виклики.

Крім того, важливо забезпечити прозорість та інформованість пацієнтів щодо використання штучного інтелекту в медицині. Це може включати пояснення пацієнтам про те, як системи штучного інтелекту використовуються для діагностики, прийняття рішень та планування лікування.

Однак, необхідно визнати, що існують виклики у забезпеченні повного захисту конституційних прав громадян у контексті штучного інтелекту. Один з головних викликів полягає у тому, що штучний інтелект швидко розвивається, тоді як правові регулятори можуть відставати. Це може призвести до недостатнього врегулювання питань, пов'язаних із захистом прав громадян, а також до виникнення прогалин у законодавстві, що регулює використання штучного інтелекту.

Крім того, штучний інтелект є глобальним явищем, тому виникає потреба у співпраці та координації між країнами ЄС у сфері захисту прав громадян. Розвиток стандартів та норм, спільних підходів до регулювання штучного інтелекту, може сприяти створенню єдиної правової основи, що гарантує високий рівень захисту конституційних прав громадян у всьому ЄС.

Захист конституційних прав громадян в еру штучного інтелекту викликає великий інтерес у країнах ЄС. Кроки, вжиті країнами ЄС, свідчать про усвідомлення важливості цієї проблеми і намагання забезпечити належний захист прав громадян у новому інформаційному середовищі. Однак, існують виклики, пов'язані з швидким розвитком штучного інтелекту та потребою у співпраці між країнами ЄС. Ініціативи спільного регулювання та створення єдиної правової основи можуть сприяти забезпеченню ефективного та стійкого захисту конституційних прав громадян у контексті штучного інтелекту.

Список використаних джерел:

1. “Ethics Guidelines for Trustworthy AI” (2019) by the European Commission’s High-Level Expert Group on Artificial Intelligence. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/ethics-guidelines-trustworthy-ai>.
2. “White Paper on Artificial Intelligence - A European Approach to Excellence and Trust” (2020) by the European Commission. URL: https://commission.europa.eu/document/d2ec4039-c5be-423a-81ef-b9e44e79825b_en.
3. “The EU’s Approach to Artificial Intelligence: Excellence and Trust” (2021) by the European Parliament Research Service. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/690629/EPRS_BRI\(2021\)690629_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/690629/EPRS_BRI(2021)690629_EN.pdf).
4. AI Watch. Defining Artificial Intelligence 2.0. URL: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC126426>.
5. “The European Strategy on Artificial Intelligence: An Overview” (2021) by the European Parliamentary Research Service. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/690643/EPRS_BRI\(2021\)690643_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/690643/EPRS_BRI(2021)690643_EN.pdf).
6. “AI and Fundamental Rights in Europe” (2020) by the Fundamental Rights Agency (FRA). URL: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-artificial-intelligence_en.pdf.
7. “The Ethics of Artificial Intelligence” (2020) by the European Group on Ethics in Science and New Technologies. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3a046f26-88f7-11ea-812f-01aa75ed71a1>.
8. “The Regulation of Artificial Intelligence in the European Union” (2021) by the European Parliamentary Research Service. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698792/EPRS_BRI\(2021\)698792_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698792/EPRS_BRI(2021)698792_EN.pdf).
9. “Ethical Guidelines for Trustworthy AI” (2018) by the High-Level Expert Group on AI. URL: <https://www.aepd.es/sites/default/files/2019-12/ai-ethics-guidelines.pdf>.
10. “AI, Robotics and European Civil Liability Rules” (2019) by the European Parliament Committee on Legal Affairs. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/621926/IPOL_STU\(2020\)621926_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/621926/IPOL_STU(2020)621926_EN.pdf).
11. Громовчук М.В., Белов Д.М. Гуманізм як філософсько-правова категорія в умовах формування нової парадигми в праві. *Аналітично-порівняльне право*. № 3/2022. С. 301–310.
12. Белов Д.М., Белова М.В. Система захисту прав і свобод людини і громадянина: доктринальні та нормативні основи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2022. Вип. 74. С. 85–90.